

Jazyk a filosofie

Ve filosofii, ve vědě i v denním životě užíváme mnoha slov ve významu, který se velmi liší od významu původního, zejména pak od významu tak zvaných ekvivalentů řeckých a latinských. Naprostá většina našich důležitých slov je nám proto svým významem a smyslem neprůhledná resp. málo, nedostatečně průhledná. Aniž bychom tomu tak chtěli a aniž bychom byli s to tomu zabránit nebo třeba jen si nad tím zachovat jakousi kontrolu, jakési minimální kritické povědomí toho, co s námi jazyk a naše jazykové návyky dělají, kam nás vedou a táhnou, dostávají se naše záměry a úmysly, které jsou vždy u počátku každého našeho promlouvání, do zvláštního vnitřního rozporu: na jedné straně jsou tu naše úmysly a ty složky jazykového úzu, jichž jsme si vědomi, a na druhé straně nenápadné, ale hlubší významové konotace užitých slov, jichž si dostatečně nebo dokonce vůbec vědomi nejsme a které nenápadně a nepozorovaně intervenují a přinejmenším při důslednějším sledování myšlenky často i podstatně ovlivňují smysl toho, co říkáme. Toho si obvykle povšimneme až mnohem později, když vyslovené a do širšího kontextu zapojené formulace podrobíme reflexi a důkladné analýze, kterou nám taková reflexe umožní. Ony skryté konotace jsou dvojího původu: jedny představují jakési relikty starých filosofii nebo třeba i zbytky předfilosofických anebo mimofilosofických a kritickým myšlením neověřených „intuicí“ mytické nebo kvázi-mytické povahy, a druhé jsou úzce spjaty s etymologickými kořeny užitých slov, které některé z oněch relikťů váží až fixují na příslušné slovo způsobem, který uniká běžné pozornosti a někdy je s obecným míněním dokonce v naprostém rozporu.

(2. 6. 1991)